

Параметричні тести значущості

Формули

Параметричні тести значущості - поточна блок-схема

1. Сформулюємо основну гіпотезу H_0 щодо деякого параметра в генеральній сукупності.
Найпоширенішою формою гіпотези $H_0 \in parametr = liczba$
Сформулюємо альтернативну гіпотезу H_1 . Він може приймати форму
 $parametr \neq liczba$, $parametr > liczba$, $parametr < liczba$.
2. Розраховуємо відповідну статистику.
3. Створюємо і рисуємо критичну зону (двох або односторонніх залежностей від H_1)
4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

I. Тести значущості для одного середнього значення в загальній сукупності з нормальним розподілом

I.a Ми знаємо стандартне відхилення в генеральній сукупності σ .

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : m = m_0$$

$$H_1 : m \neq m_0 \text{ або } H_1 : m > m_0 \text{ або } H_1 : m < m_0$$

де m то середнє значення генеральної сукупності, а m_0 це параметр, який ми вибираємо

2. Розраховуємо статистику: $Z = \frac{\bar{X} - m_0}{\sigma} \cdot \sqrt{n}$

3. Створюємо та малюємо критичну область для нормального розподілу (дво або односторонній залежно від H_1)

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

I.b Ми не знаємо стандартного відхилення в генеральній сукупності σ , розмір вибірки n великий.

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : m = m_0$$

$$H_1 : m \neq m_0 \text{ або } H_1 : m > m_0 \text{ або } H_1 : m < m_0$$

де m то середнє значення генеральної сукупності, а m_0 це обране нами значення

2. Розраховуємо статистику: $Z = \frac{\bar{X} - m_0}{S} \cdot \sqrt{n}$

3. Створюємо та малюємо критичну область для нормального розподілу (дво або односторонній залежно від H_1)

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

I.с Ми не знаємо стандартного відхилення в генеральній сукупності σ , розмір вибірки n невеликий.

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : m = m_0$$

$$H_1 : m \neq m_0 \text{ або } H_1 : m > m_0 \text{ або } H_1 : m < m_0$$

де m то середнє значення генеральної сукупності, а m_0 це обране нами значення

2. Розраховуємо статистику:
$$t = \frac{\bar{X} - m_0}{S} \sqrt{n-1}$$

3. Ми створюємо та рисуємо критичну область для t-розподілу Стьюдента (в залежності від двох або одностороннього H_1) для $n - 1$ ступенів свободи. Ми пам'ятаємо про подвоєння рівня значущості в односторонніх областях.

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

II. Порівняння середніх показників двох нормально розподілених популяцій.

II.а Ми знаємо стандартні відхилення в загальних сукупностях σ_1 і σ_2 .

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : m_1 = m_2$$

$$H_1 : m_1 = m_2 \text{ або } H_1 : m_1 < m_2 \text{ або } H_1 : m_1 > m_2$$

де m_1, m_2 це середнє в двох популяціях

2. Розраховуємо статистику:
$$Z = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{n_1} + \frac{\sigma_2^2}{n_2}}}$$

3. Створюємо та малюємо критичну область для нормального розподілу (двох або односторонній залежно від H_1)

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

II.b Нам не відомі стандартні відхилення в загальних сукупностях σ_1 та σ_2 , але розміри вибірки n_1 та n_2 є великими.

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : m_1 = m_2$$

$$H_1 : m_1 = m_2 \text{ або } H_1 : m_1 < m_2 \text{ або } H_1 : m_1 > m_2$$

де m_1, m_2 це середнє в двох популяціях

2. Розраховуємо статистику:
$$Z = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

3. Створюємо та малюємо критичну область для нормального розподілу (двох або односторонній залежно від H_1)

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

II.c Нам не відомі стандартні відхилення в загальних сукупностях σ_1 та σ_2 , а розміри вибірки n_1 і n_2 малі.

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : m_1 = m_2$$

$$H_1 : m_1 = m_2 \text{ або } H_1 : m_1 < m_2 \text{ або } H_1 : m_1 > m_2$$

де m_1, m_2 це середнє в двох популяціях

2. Розраховуємо статистику:
$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{n_1 S_1^2 + n_2 S_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

3. Ми створюємо та рисуємо критичну область для t -розподілу Стюдента (в залежності від H_1 двох або одностороннього) для $n_1 + n_2 - 2$ ступенів свободи. Ми пам'ятаємо про подвоєння рівня значущості в односторонніх областях.

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

II. Тести значущості для однієї дисперсії в загальній сукупності з нормальним розподілом

III.a Розмір вибірки n великий

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : \sigma^2 = \sigma_0^2 \text{ або } H_0 : \sigma = \sigma_0$$

$$H_1 : \sigma^2 > \sigma_0^2 \text{ або } H_1 : \sigma > \sigma_0$$

де σ^2 це дисперсія в генеральній сукупності, а σ_0^2 це параметр, який ми вибираємо.

2. Розраховуємо статистику: $Z = \sqrt{2\chi^2} - \sqrt{2n-3}$, де $\chi^2 = \frac{nS^2}{\sigma_0^2}$.

3. Створюємо і малюємо критичну область для нормального (правого) розподілу.

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

III.b Розмір вибірки n невеликий

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : \sigma^2 = \sigma_0^2 \text{ або } H_0 : \sigma = \sigma_0$$

$$H_1 : \sigma^2 > \sigma_0^2 \text{ або } H_1 : \sigma > \sigma_0$$

де σ^2 це дисперсія в генеральній сукупності, а σ_0^2 це параметр, який ми вибираємо.

2. Розраховуємо статистику: $\chi^2 = \frac{nS^2}{\sigma_0^2}$.

3. Створюємо і малюємо критичну область для розподілу хі-квадрат (правосторонній) зі $n-1$ ступенями свободи.

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

III. Порівняння дисперсії двох нормально розподілених популяцій.

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : \sigma_1^2 = \sigma_2^2 \text{ або } H_0 : \sigma_1 = \sigma_2$$

$$H_1 : \sigma_1^2 > \sigma_2^2 \text{ або } H_1 : \sigma_1 > \sigma_2$$

де σ_1^2 і σ_2^2 – це дисперсії в популяціях, пронумерованих таким чином, що $\hat{S}_1 > \hat{S}_2$.

2. Розраховуємо статистику: $F = \frac{\hat{S}_1^2}{\hat{S}_2^2}$, для $\hat{S}_1 > \hat{S}_2$.

3. Ми створюємо та малюємо критичну область для розподілу Шнедерсона (правостронний) з $n_1 - 1$ та $n_2 - 1$ ступенями свободи.

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

IV. Тести значущості для однієї ймовірності (відсотка, частки) у загальній сукупності

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : p = p_0$$

$$H_1 : p \neq p_0 \text{ або } H_1 : p > p_0 \text{ або } H_1 : p < p_0$$

де p - це відсоток загальній популяції, а p_0 це вибраний нами параметр.

2. Розраховуємо статистику:
$$Z = \frac{\frac{m}{n} - p_0}{\sqrt{\frac{p_0(1-p_0)}{n}}}$$

де m то кількість одиниць у вибірці з перевіреною ознакою, а $\frac{m}{n}$ це відсоток одиниць у вибірці, які мають цю ознаку.

3. Створюємо та малюємо критичну область для нормального розподілу (двох або односторонній залежно від H_1)

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

V. Порівняння двох ймовірностей (відсотків, часток) у двох генеральних сукупностях

1. Формулюємо гіпотезу:

$$H_0 : p_1 = p_2$$

$$H_1 : p_1 \neq p_2 \text{ або } H_1 : p_1 > p_2 \text{ або } H_1 : p_1 < p_2$$

де p_1, p_2 це відсотки в генеральній сукупності.

2. Розраховуємо статистику:
$$Z = \frac{\frac{m_1}{n_1} - \frac{m_2}{n_2}}{\sqrt{\frac{\frac{m_1 + m_2}{n_1 + n_2} \left(1 - \frac{m_1 + m_2}{n_1 + n_2} \right)}{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}}}}$$

де m_1, m_2 – кількість одиниць у вибірці з ознакою, що перевіряється, а $\frac{m_1}{n_1}, \frac{m_2}{n_2}$ –

вибіркові відсотки відповідно.

3. Створюємо та малюємо критичну область для нормального розподілу (обох або односторонній залежно від H_1)

4. Перевіряємо, чи статистика в критичній області. Якщо так - ми відхиляємо гіпотезу H_0 на користь альтернативної гіпотези H_1 . Якщо ні, ми робимо висновок, що немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .